

Bilješke:

- 1 Zakon o autorskom pravu (pročišćeni tekst), Zagreb, 20.10.1998.
- 2 Iz definicije P. van Menscha; vidi: Ivo, Maroević. *Uvod u muzeologiju*, Zavod za informacijske studije, 1993., str. 74.
- 3 Grupa autora, *Standardi i normativi za muzejsku djelatnost*, Zavod za pručavanje kulturnog razvitka, Beograd, 1989., str. 63.-66.
- 4 *Ugovor o korištenju i prosudbi dijapozitiva*, Galerija Klovićevi dvori
- 5 Marie C., Malaro. *A Legal Primer on Managing Collections* // Smithsonian Institution Press, Washington D.C., 1985, str. 114-130.
- 6 *Conditions for Reproductions in Color and Black and White* // propisao je Odjel za fotografiju Salomon R. Guggenheim Museum u New Yorku (iz prepiske s Kim Bush, Odjel za fotografiju)
- 7 Geoffrey, Batchen. *Photogenics* // Camera Austria, 62/63, 1998. str. 5-16.

Summary

Photographs – Copyright and Museums

When dealing with the intellectual property of museums and copyright, as well as with the way in which the copyright of photographers is protected in Croatian museums, we need to say that the laws are specific, and that every museum with a legal department defines the way in which they are implemented. According to the Copyright Law from 1998, works covered by copyright are photographic works and works created by processes similar to photography, as well as photographic collections. A museum or gallery as the owner of rights for the reproduction of photographs of works from its collection makes use of its right for exploiting the works.

Some museums have a permanent photographic department, and some of them occasionally use the services of freelance photographers. The museum or gallery signs a contract that includes, apart from the names of the contracting parties, the subject of the contract, the way in which the work is to be used, the remuneration and method of payment. There is a general distinction between commercial use of photographs – for which a specific contract is drawn up and which requires payment – and the use of photographs for educational purposes (without remuneration). Today, in the age of the Internet, with a new technology in publishing, the practice of temporary loans of slides is gradually being replaced by the manipulation of digital files, and we can expect that in the near future the only copyright that will be applicable will be the one regarding copyright with respect to electronic reproduction.

KATALOGIZACIJA KULTURNE BAŠTINE PRIMJER TALIJANSKOG SREDIŠNJEG INSTITUTA ZA KATALOGIZACIJU I DOKUMENTACIJU

Markita Franulić
Muzejski dokumentacijski centar
Zagreb

Zašto je nama zanimljiv sustav katalogizacije ICCD-a

Kada se govori o obradi muzejske građe, često se ističe njezina raznolikost kao osobita vrijednost, ali i glavna zapreka pronalaženju rješenja problema standardizacije muzejske dokumentacije.¹

Sličan problem postoji i kada je riječ o kulturnoj baštini – spomenicima kulture koji nisu muzealizirani, izdvojeni iz svoje prirodne okoline i premješteni u drugi kontekst, primjerice, arheološkim nalazištima, nepokretnim spomenicima poput arhitekture, javnih spomenika, parkova itd.

Sustavna katalogizacija pokretnih i nepokretnih spomenika nije sama sebi svrha. To je, zapravo, spoznajna djelatnost na kojoj se može temeljiti valorizacija povijesno-umjetničke baštine, skrb o njoj i eventualne intervencije.

Primjer talijanskog Središnjeg instituta za katalogizaciju i dokumentaciju (Istituto Centrale per il Catalogo e la Documentazione - ICCD)² pokazuje uspješan način razrade metodologije i provedbe katalogizacije spomenika kulture, koja se provodi još od 1975. godine.

To je ujedno primjer kako centralizacija dokumentacijske djelatnosti ne mora nužno biti negativna, već upravo obratno. Naime, sve su institucije u Italiji koje se na bilo koji način bave inventarizacijom spomenika kulture, jedan primjerak kartice morale slati u središnju instituciju - ICCD. Tako je na temelju uvida u cjelovitost kulturne baštine te sustavnim promišljanjem i razradom programa njezine obrade stvoreno rješenje – struktura kartice za katalogizaciju različitih vrsta spomenika kulture, koja podrazumijeva standardizaciju podataka, normizaciju podataka i stvaranja vlastitih terminoloških rječnika (uz korištenje postojećih međunarodnih).

Važno je istaknuti da katalog ICCD-a koristi UNIMARC, općeprihvaćeni bibliotečni standard za obradu podataka u bazama koje koriste različite kataloške formate. Primjer je to uspješne primjene UNIMARC-a u obradi građe koja se nalazi i u muzejima.

Primjena UNIMARC-a u obradi muzejske građe u Hrvatskoj nije nepoznanica. Prilagodba UNIMARC-a za obradu muzejske građe razrađena je bila u MDC-u uporabom CDS/

ISIS programa. Takav način obrade eksperimentalno se provodio u određenom broju hrvatskih muzeja, a u Muzeju za umjetnost i obrt dulje vrijeme. Taj program, međutim, nikad nije zaživio.³ Na 4. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji, održanom u studenom 2000. godine, zalažući se za standardizaciju obrade muzejske građe, Dora Bošković daje primjere muzejskih predmeta obrađenih UNIMARC-om, dokazujući "da je moguće dobro obraditi jedinicu muzejske građe i uz to biti kompatibilan s bibliotekarskim predmetnim katalogom".⁴ Zašto je, dakle, nama zanimljiv sustav katalogizacije ICCD-a? Zato što je očigledan primjer da je katalogizacija raznovrsne građe koja pripada korpusu spomenika kulture moguća primjenom jedinstvenog sustava i korištenjem općih međunarodnih standarda.

ICCD

ICCD djeluje pri Ministarstvu za kulturne spomenike i djelatnosti u kulturi. Još sedamdesetih godina razradio je opću metodologiju za provedbu katalogizacije na teritorijalnom principu te je, istodobno, poticao i koordinirao provođenje katalogizacije i dokumentacije, stvarajući i vodeći opći katalog arheoloških, povijesno-umjetničkih i ambijentalnih spomenika. Njegov današnji posao je difuzija jedinstvene metodologije razradom katalogizacijskih metoda, izrada i priprema kontrolnih instrumenata za valorizaciju podataka, ustrojavanje i vođenje informacijskog sustava Kataloga ambijentalnih, arhitektonskih, arheoloških, umjetničkih, povijesnih i antropoloških spomenika te ostvarivanje kulturnih projekata s nacionalnim i međunarodnim institucijama.

Slijedeći razvitak i prodor informacijskih tehnologija u sve veći broj djelatnosti, ICCD je proveo informatizaciju katalogizacije zbog otvorenijeg pristupa podacima, kao i zbog omogućavanja razmjene podataka između arhiva.

Struktura kartice ICCD-a za računalnu obradu građe

Za pokretne spomenike izrađene su kartice utemeljene na jedinstvenom sustavu klasifikacije: za arheološke nalaze, umjetnička djela i predmete, djela suvremene umjetnosti, otiske i klišee, fotografiju, znanstvene instrumente, antropološku materijalnu građu, antropološku nematerijalnu građu, arheološku građu, glazbene instrumente - orgulje.

Za nepokretne spomenike izrađene su kartice: arhitektura, parkovi i vrtovi, urbanizam i arheološki spomenici i kompleksi. Jedinstvenom strukturom kartice nastojalo se riješiti problem strukture i normizacije kataloških podataka, u funkciji automatizacije i stvaranja jedinstvenog središnjeg informacijskog sustava.

Opći tip kartice prilagođen je pojedinoj vrsti spomenika, stalno imajući na umu da se potrebno u što većoj mjeri pridržavati informatičkog modela i organizacije podataka definiranih za opisivanje drugih spomenika, te se nastojalo zadržati isto nazivlje, akronimi i normativna struktura.

Kartica se sastoji od polja grupiranih u paragrafe, od kojih su neka strukturirana u potpolja (koja odgovaraju poljima i podacima s papirne kartice). Za svako od njih definirano je sljedeće: obveznost popunjavanja, ponovljivost polja, dimenzije, postojanje i vrsta terminološkog rječnika (otvoren ili zatvoren), sadržaj rječnika, primjeri. Također je označeno gdje je obavezan "kontekst", što je predviđeno samo u pojedinim slučajevima. Tako definirana struktura stvorila je temelj vođenog i kontroliranog unosa podataka što ga je razradio ICCD, te je to omogućilo definiranje zajedničkog formata na nacionalnoj razini. Provedena je normizacija paragrafa, polja i potpolja. Nužno je bilo normirati jezik. Tako su razrađeni terminološki rječnici i popisi odobrenih termina temeljeni na prethodnim iskustvima, objavljenim terminološkim rječnicima, kao i na popisima termina dobivenih iz baza podataka samih projekata. Preuzeta je i međunarodna klasifikacija, npr. dio Iconclassa.

Za inventarizaciju je prerađena opća kartica, tako da su izdvojeni osnovni zapisi koji se odnose na identifikaciju djela, njegov smještaj, stanje u sustavu evidencije baštine i pravno-administrativno stanje.

Određeni su obvezni podaci, tj. minimum podataka koje kartica mora sadržavati da bi postala dijelom informacijskog sustava ICCD-a te normiran način unosa za sve podatke.

Predmetom katalogizacije definira se spomenik koji je važan s umjetničkog ili povijesno-kulturnog stajališta, sa svrhom upoznavanja, skrbljenja o njemu, konzervacije i valorizacije. Ispunjavanje polja "predmet" temeljni je element katalogizacije te je stoga njegovu normiranju posvećena posebna pozornost.

Predmet katalogizacije definiran je kao: jednostavan predmet, kompleksni predmet i skup predmeta, a za svaki od njih postoji specifičan način inventarizacije i katalogizacije.

Jednostavnim predmetima smatraju se pojedinačni predmeti u njihovoj cjelovitosti, te skup predmeta za koji nije moguće ili nije uputno obrađivati pojedine komade. Informatičkim rječnikom rečeno, jednostavni predmet je entitet kod kojega se atributi odnose na predmet u cjelini.

Kompleksni predmet je pojedinačni predmet koji je logički i/ili fizički složen. Njegovi dijelovi koji se pojmovno i/ili fizički mogu odvojiti razlikuju se po nekom aspektu koji je, prilikom katalogizacije, smatran važnim za klasifikaciju. To je, također, niz više različitih predmeta koji tvore kompleksni predmet (čak i apstraktan) koji se može identificirati nazivom "ciklus fresaka", "serija fotografija". Sami predmeti od kojih se sastoji kompleksni predmet mogu također biti kompleksni predmeti. Za kompleksne predmete valja odrediti hijerarhijske odnose među komponentama-predmetima.

Skupom predmeta definiramo slučaj kada su dva ili više predmeta koji se smatraju "predmetima" katalogizacije, međusobno povezani na temelju nekog pojmovnog kriterija. Oni tvore jedinstvenu cjelinu za koju ne postoji naziv predmeta koji će ih identificirati u njihovoj cjelini (npr. šalica i tanjurić). Paragrafi se sastoje od skupina podataka:

1. KODOVI - Podaci koji omogućuju povezivanje papirnog dokumenta s elektronskim. Njihova je namjena jednoznačno identificiranje predmeta i služe za uspostavljanje odnosa među komponentama nekog kompleksnog predmeta ili odnosa unutar skupa predmeta.
2. HIJERARHIJA - Skup podataka koji opisuju hijerarhijsku strukturu kompleksnog predmeta ili odnos unutar skupa predmeta putem uporabe jednoznačnih kodova predmeta i drugih operativnih kodova. Polje se popunjava samo onda kada je predmet dio kompleksnog predmeta ili ako je dio skupa predmeta.
3. PROSTORNI SMJEŠTAJ - Podaci o mjestu na kojem se predmet čuva (zemljopisno-administrativna lokacija; smještaj unutar arhitektonske cjeline; ustanove).
4. MJESTO - Podaci o mjestu na kojem se predmet nalazi unutar neke ustanove, fonda ili drugih jedinica organizacije grada.
5. OSTALI SMJEŠTAJ - Podaci koji se odnose na mjesto podrijetla, izvedbe ili privremenog smještaja predmeta.
6. PREDMET - Podaci o identifikaciji predmeta s kartice. Bitan problem s kojim se treba suočiti pri popunjavanju ovog polja jest davanje odgovarajućeg naziva predmetu koji opisujemo.
7. ODNOS - Napomene o odnosu istraživanog predmeta s drugim djelima koja su s ovim usko povezana
8. KRONOLOGIJA - Podaci o dataciji (datacijama) vezanima za predmet
9. KULTURNA DEFINICIJA - Podaci o autoru, kulturnim području, naručitelju.
10. TEHNIČKI PODACI - Podaci o materijalu, tehnici, formatu i dimenzijama
11. KONZERVACIJA - Napomene o stanju konzerviranosti predmeta
12. RESTAURACIJA - Sintetički podaci o zahvatima kojima je djelo bilo podvrgnuto
13. ANALITIČKI PODACI - Podaci o subjektu, opis cjeline i pojedinačnih aspekata, povijesno-kritičke napomene
14. PRAVNI STATUS i ODNOSI - Administrativni podaci: nabava, pravni status, starateljstvo, prodaje i posudbe
15. IZVORI i REFERENTNI DOKUMENTI - Reference na različitu dokumentaciju, kao što su fotografije, bibliografski i arhivski podaci
16. REFERENCE NA OSTALE KARTICE - Podaci koji omogućuju povezivanje s drugim karticama koje su u vezi s onom koju ispunjavamo
17. ODGOVORNOST - Podaci o tome tko je i kada unio podatke u karticu
18. NAPOMENE - Dodatne napomene o predmetu
Poredak zapisa u homogene cjeline nema nikakve veze s redoslijedom procesa katalogizacije.

Struktura kartice za katalogizaciju fotografije*

U skladu s temom broja, ilustracije radi predstavljamo dio kartice za katalogizaciju fotografije. Ta se struktura može primijeniti na fotografiju kao umjetnički predmet i kao dokument.

Cjelovita kartica F (fotografija) odgovara najvišoj razini obrade (kataloškoj razini), a strukturirana je u 21 paragraf ili sekcije unutar kojih su cjeline homogenih podataka, a odnose se na različite aspekte predmeta koji katalogiziramo. Cijela kartica sastoji se od 79 polja: 23 jednostavna i 56 strukturiranih u 246 potpolja. Ukupan predviđeni skup vrijednosti jest 269 podataka.

Podrazumijeva se da, ako predmet želimo obraditi na inventarizacijskoj ili pretkatalogizacijskoj razini, ne moramo upisati sve vrijednosti koje kartica predviđa.

Velika otvorenost i fleksibilnost strukture kartice F mora istodobno odgovarati potrebama različitih institucija i prilagoditi se već određenim inventarizacijskim i katalogizacijskim principima, sve u svrhu bržeg i jednostavnijeg pristupa podacima.

Shema koju ovdje predstavljamo pripada prvoj razini istraživanja i opisivanja, a ograničena je, uglavnom, na popunjavanje obveznih polja i /ili potpolja, tako da predstavlja minimalni prag informacija koje se smatraju nužnim za valjanost kartice.

Ta razina (koja odgovara inventarizacijskoj razini) općenito podrazumijeva bilježenje svih podataka koji se izravno mogu dobiti pozornom analizom predmeta koji obrađujemo, a kasnije, prema potrebi, može uslijediti potpunije i kontekstualiziranje proučavanje predmeta.

Bilješke:

- 1 Vujić, Žarka. Možemo li govoriti o sadržajnoj obradi muzejske građe? // Arhivi, knjižnice, muzeji. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1998. Str. 178.
- 2 <http://www.iccd.beniculturali.it>
- 3 Osrečki Jakelić, Dubravka. Mogućnosti primjene bibliotečnih standarda u informatizaciji muzejske djelatnosti. // Arhivi, knjižnice, muzeji. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1998. Str. 86.
- 4 Bošković, Dora. Razmišljanje o definiranju sadržajne obrade muzejske građe. // Rukopis pročitao na 4. Seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji, 2000.

Summary

Cataloguing the Cultural Heritage An Example from the Italian Central Institute for Cataloguing and Documentation – ICCD

The systematic cataloguing of movable and immovable monuments is a cognitive activity upon which the valorisation of the historical and cultural heritage, as well as the care for this heritage and possible interventions can be based. The system of cataloguing of the Italian Central Institute for Cataloguing and Documentation (Istituto Centrale per il Catalogo e la Documentazione – ICCD) is an example of the successful cataloguing of various holdings that belong to category of cultural monuments, through the application of a uniform system and the use of general international standards. The text presents the

structure of a general card for the computerised cataloguing of movable and immovable monuments. The development of the structure of the cataloguing card has been followed by work on the standardisation of data and applying the same norm of data and language. Also presented is a segment of the structure of the

card for the processing photographs on the inventory level (obligatory data).

*Struktura 5 paragrafa specifičnih za obradu fotografije (od ukupno 12 namijenjenih prvoj, inventarizacijskoj razini obrade):

KULTURNA DEFINICIJA

Kôd	Naziv polja
	AUTOR FOTOGRAFIJE
	Izabrano ime (ime osobe) (npr. Nadar, Paul)
	Izabrano ime (ime institucije ili pravne osobe) npr. ime fotografskog studija - Foto Tonka)
	Podatak o imenu i adresi (npr. Pavić, Milan, Zagreb)
	Podaci o godini rođenja i smrti/ krajnje točke u kronologiji djelovanja (npr. 1805/1861)
	Veza s autorom (uloga osobe koja nije izravno odgovorna za nastanak fotografije, npr. pomoćnik)
	Obrazloženje atribucije (npr. dokumentacija; potpis)
	Izvor atribucije (npr. dokumentacija; MDC)
	Oznaka autora (broj koji autor dobiva u biografskom popisu katalogizatora)
	DRUGI AUTOR
	Izabrano ime (ime osobe) Izabrano ime (ime institucije ili pravne osobe)
	Podatak o imenu
	Veza s autorom
	Obrazloženje atribucije
	Oznaka autora

PROIZVODNJA I DIFUZIJA*

* Samo ako na dokumentu postoje podaci o odgovornosti, izdavaču, seriji, nakladi

Kôd	Naziv polja
	ODGOVORNOST
	Izabrano ime (ime osobe) (odnosi se na ime naručitelja, tiskara, priređivača...)
	Izabrano ime (ime institucije ili pravne osobe) (npr. Muzej grada Zagreba)
	Podatak o imenu i adresi (npr. Grafički zavod Hrvatske - Zagreb)
	Uloga (uloga entiteta odgovornog u procesu stvaranja i difuzije djela o kojem se bilježe podaci, npr. kolekcionar, retušer)
	Mjesto (odnosi se na mjesto tiskanja, distribucije, pripreme...)
	Datum
	Obrazloženje atribucije (npr. bibliografija)
	Izvor atribucije (ako je izvor bibliografske ili arhivske prirode, uvijek se citira kraticom)
	Oznaka odgovornog entiteta (oznaka koju katalogizator dodjeljuje odgovornom entitetu)
	OZNAKA IZDANJA (oznaka kojom je označeno samo izdanje)
	Naslov (integralni prijepis oznake izdanja kako se pojavljuje na predmetu ili drugoj pripadajućoj građi)
	Odgovornost ("urednik")
	OZNAKA SERIJE
	Naslov serije
	Naklada (npr. 5/30)

TEHNIČKI PODACI

Kôd	Naziv polja
	Boja (npr. CB)
	Materijal i tehnika (npr. kolodij/staklo)
	DIMENZIJE
	Vrsta dimenzija (npr. album; passepartout; staklo...)
	Jedinica mjere (npr. mm)
	Visina
	Širina
	Debljina
	Promjer
	Valjanost (upisuje se ako je neka od vrijednosti u prethodnim potpoljima približna, npr. "ca")
	Format (npr. carte-de-visite; 6 x 6)
	DIGITALNA FOTOGRAFIJA: OBILJEŽJA
	Format zapisa (npr. jpeg; tiff)
	Program u kojem je obrađena slika (npr. Photoshop 5.0)
	Dubina boje i način memoriranja boje (npr. RGB (8 bit); CMYK (16 bit))
	Jedinica mjere (npr. 28, pixels po cm)
	Dimenzije virtualne fotografije (u pixelima)
	Medij masovne pohrane (npr. CD ROM (mac))

PRAVNI STATUS I OBVEZE

Kôd	Naziv polja
	PRAVNI STATUS
	Opća oznaka
	Specifična oznaka

ODGOVORNOST

Kôd	Naziv polja
	ODGOVORNOST
	Datum
	Ime osobe koja je ispunila karticu
	Odgovorna osoba

Legenda: PARAGRAF
STRUKTURIRANO POLJE
 Potpolje
Jednostavno polje